

УДК 78.01:78.03(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-3>

Ірина РОМАНЮК

кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри інтерпретології та аналізу музики, Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського, майдан Конституції, 11/13, м. Харків, Україна, 61003

ORCID: 0000-0001-7900-5960

Вікторія ЗІНЧЕНКО

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри інтерпретології та аналізу музики, Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського, майдан Конституції, 11/13, м. Харків, Україна, 61003

ORCID: 0000-0002-3743-270X

Бібліографічний опис статті: Романюк, І., Зінченко, В. (2022). Українська народна псалма як репрезентант національної картини світу. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 22–28, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-3>

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПСАЛЬМА ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Актуальність заявленої проблеми безпосередньо пов'язана з подіями в Україні 2022 року, що на новому витку історичного поступу ставлять питання збереження національної самоідентичності. У сучасній науці затребуваними стають дослідження онтологічних засад національної культури, знакових художніх феноменів. У статті розглядається сучасний стан наукової рефлексії жанру української народної псалми, його історичної рецепції. Метою наукової статті є досвід аналізу народної псалми як репрезентанта української картини світу (ширше – духовного виміру національної музичної культури). Обрана проблематика спрямована на увиразнення живильної сили генетичної пам'яті національної культури. Методологія дослідження заснована на поєднанні історико-генетичного, жанрового та стилісового наукових підходів. Наукова новизна отриманих результатів дослідження пов'язана з обґрунтуванням методології жанрового аналізу як складової загального контексту української національної картини світу. Розглядається філогенез української народної псалми в просторі сакральної пісенної творчості (псалом, духовний віри). Розмежовано онтологічну дистанцію між світським (народна псалма) і церковним (псалом) типами культури. Запропоновано жанрову типологію жанру народної псалми у послідовності структурно-стилістичних особливостей (сольний і багатоголосний різновиди). Підкреслено ментальні ознаки народної псалми, які доводять онтологічність мислення українського народу як цілісної «духовної одиниці» (О. Потебня): релігійність, кордоцентризм, самотунність картини світу (екос-етос-етнос). У Висновках розкривається сутність народної псалми як етнопсихологічного феномена, який концептуалізує історизм уявлень про українську національну картину світу в сучасному глобалізованому світі.

Ключові слова: українська музична культура, духовна традиція, картина світу, жанр, народна псалма, спадкоємність, музичний логос.

Iryna ROMANIUK

PhD in Art, Full Associate Professor, Associate Professor of the Department of Interpretology and Music Analysis at Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts, 11/13 Maidan Konstytutsii, Kharkiv, Ukraine, 61003

ORCID: 0000-0001-7900-5960

Viktoriia ZINCHENKO

PhD in Art, Senior lecturer of the Department of Interpretology and Music Analysis at Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts, 11/13 Maidan Konstytutsii, Kharkiv, Ukraine, 61003

ORCID: 0000-0002-3743-270X

To cite this article: Romaniuk, I., Zinchenko, V. (2022). Ukrainiska narodna psalma yak reprezentant natsionalnoi kartyny svitu. [Ukrainian Folklore Psalm as a Representative of the National Worldview]. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 22–28, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-6-3>

UKRAINIAN FOLKLORE PSALM AS A REPRESENTATIVE OF THE NATIONAL WORLDVIEW

The relevance of the research problem is directly related to the situation in Ukraine in 2022, which in a new round of historical progress raise the issue of preserving the national identity. In modern science, studies of ontological principles of the national culture and iconic artistic phenomena are in great demand. Under consideration is the current state of the scientific reflection on the Ukrainian folklore psalm, its historical reception. The purpose of the research paper is the experience of analyzing the folk psalm as a representative of the Ukrainian worldview (the spiritual dimension of the national musical culture). The selected issues are aimed at highlighting the nourishing power of the genetic memory of the national culture. The research methodology is based on a combination of historical-genetic, genre and stylistic scientific approaches. The scientific novelty of the obtained results is related to the justification of the genre analysis methodology as a component of the general context of the Ukrainian worldview. The phylogenesis of the folklore psalm in the space of sacred songwriting (psalm, spiritual poem) is considered. The relatedness of the folk psalm to the psalm genre is proved. The ontological distance between secular (folk psalm) and church (psalm) types of culture is delimited. The research findings outline the proposed genre typology of the folk psalm genre in the sequence of structural and stylistic features (solo and polyphonic types). The emphasis is made on mental signs of the genre which confirm the ontological nature of thinking of the Ukrainian people as an integral «spiritual unit» (O. Potebnya): religiosity, cordocentrism, uniqueness of the worldview (ecos-ethos-ethnos). The paper reveals the essence of the folk psalm as an ethnopsychological phenomenon which conceptualizes the historicism of ideas about the Ukrainian worldview in the modern globalized world.

Key words: Ukrainian musical culture, spiritual tradition, worldview, genre, folk psalm, continuity, musical logo.

Актуальність проблеми. Події в Україні 2022 року на новому витку історичного поступу актуалізують питання збереження національної самоідентичності. У сучасній науці затребуваними стають дослідження онтологічних засад національної культури, що зумовлюють дослідження міждисциплінарного спрямування. Тяжіння до наукового синтезу сприяє узагальненню фундаментальних історико-теоретичних надбань певної локальної царини та уможливорює осягнення тенденцій розвитку національної культури в динаміці її магістральних ліній. Розвиток такого типу досліджень у сфері музичної науки позначено «зустрічним рухом» етномузикології, історії та теорії музики, з одного боку, а з іншого – суміжних галузей гуманітаристики (філософії, семіотики та ін.). Ситуація національної самовизначеності культури обумовила звуження проблемного поля дослідження до рівня окремої категорії, якою в даній науковій розвідці пропонується «картину світу».

Для вияву глибинних ознак та складових національної картини світу необхідним є усвідомлення першооснов буття українського етносу, увиразнених в таких концептах, як ментальність, етнічна самосвідомість, національний характер, які виразно виявляються у жанрах традиційної музичної культури. Тож матеріалом наукової статті обрано жанр народної псалми як феномен української духовної традиції. Актуальність проблеми обумовлена сучасними рецепціями української народної

псалми у науковій та виконавській практиці¹, в тому числі – задля увиразнення живильної сили генетичної пам'яті національної культури.

Метою наукової статті є досвід аналізу народної псалми як репрезентанта української національної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових розвідок, пов'язаних із проблематикою, виокремимо дисертаційне дослідження О. Богданової, присвячене дослідженню лірницької традиції як невід'ємної складової української духовної культури (Богданова, 2002). У ґрунтовній праці авторка пропонує авторський підхід до жанрової атрибуції фольклорної псалми як основи лірницького репертуару з урахуванням історичних витоків і порівняння із спорідненими жанрами (духовний вірш, кант, псалом). Вкажемо на наукову розвідку С. Літвінової, присвячену жанру псалма, що є генетично-спорідненим із досліджуваним жанром народної псалми (Літвінова, 2007). Авторка розглядає псалом як словесно-музичний феномен в історико-культурному контексті від найдавніших часів, зосереджуючи увагу на історичному відтинку першого тисячоліття.

Збірник розвідок Ю. Медведика «*Ad fontes: 3 історії української музики XVII – початку XX ст.: Вибрані статті, матеріали, рецензії*» постає

¹ У наш час інтерес до духовної піснетворчості народнопісенної традиції гуртового співу втілюється у дослідницько-виконавській практиці окремих гуртів («Древо», «Божичі», «Хорея козацька», «Гуляйгород», «Муравський Шлях»), а також у рамках конкурсного та фестивального руху («Червона Рута» – Київ, «Кроковес коло» – Харків та ін.).

переконливим підсумком 25-літньої наукової діяльності дослідника (Медведик, 2015). Питома кількість праць збірника пов'язана з дослідженням української духовнопісенної творчості (*духовна пісня*). Зокрема, при обранні нами постановці проблеми не можемо оминати статтю «Українська духовна пісня (кант) XVII–XVIII ст.: генеза, жанрова специфіка» (Медведик, 2015, с. 7–29) та ін. У новітній фундаментальній монографії О. Зосім, присвяченій *східнослов'янській духовній пісні*, виразнено сакральне підґрунтя східно-слов'янської духовнопісенної традиції (у складових трьох національних традицій – української, білоруської і російської) через інтертекстуальні зв'язки з церковною гимнографією та біблійними текстами (Зосім, 2017, с. 2).

Серед досліджень розробки категорії «картина світу» в музикознавчій царині, що апробовано на прикладах духовної національної музичної традиції, вкажемо на дисертаційне дослідження І. Романюк, присвячене обґрунтуванню картини світу як парадигми наукового пізнання (Романюк, 2009, с. 2).

Виклад основного матеріалу дослідження. На прикладах ряду наукових концепцій в українському сучасному музикознавстві, що стосуються питань національної самоідентифікації української музичної культури, актуалізуються нові спроби музикознавчої специфікації категорії «картина світу». Методологічним орієнтиром розвідки для нас слугував підхід, запропонований О. Козаренком і пов'язаний із затребуваністю впровадження принципу етноцентризму при вивченні знакових явищ національного музично-історичного процесу. Йдеться про таку дослідницьку модель, «де в основу було б покладено саме специфіку, питому природу явища, а не більшу чи меншу його відповідність зовні накинута параметрам» (Козаренко, 2000, с. 19). Відтак «принцип етноцентризму в історієписанні дає змогу розглядати національну культуру як єдине функціональне ціле» (Козаренко, 2000, с. 20). І одним із можливих когнітивних інструментів постає категорія «картина світу», наділена потенціалом до узагальнення найвищих рівнів смислотворення в музиці. Маємо на увазі спробу моделювання національної музичної культури як цілісності – як української національної картини світу.

На підставі здійсненого системного аналізу найбільш репрезентативних феноменів як традиційної, так і академічної сфер національної

музичної культури, нами визначено такі засадничі критерії української картини світу: *спадкоємність* (історична пам'ять культури, генетичні культурні коди тощо); *духовність* (як ціннісна семантика релігійного досвіду в українській культурі); *музичний логос* (система принципів музичного мислення як семіотичний об'єкт) та відповідний йому часопростір (Романюк, 2009, с. 166).

Передусім, вкажемо на сталі концепти самосвідомості української культури, серед яких засадничою є роль *серця* – кордоцентризму, заснований на Святому Письмі, генетично пов'язаний з працями святих отців Церкви, *любомудрієм* мислителів доби Київської Русі, філософською системою Г. Сковороди. Історія українського етносу генетично пов'язана з розвитком філософії, яка слугувала потужним фактором самосвідомості культури. Так формується тип релігійно-філософського мислення, який утворює суттєву ознаку своєрідності духовної традиції. *Філософія серця* розкривається як мікросвіт, вираження «людини внутрішньої» (за біблійним виразом), *серця* як духовної субстанції, що ототожнюється з Богом (Г. Сковорода).

Одними з найголовніших у комплексі інтегральних ознак ментальності українського етносу постають: інтровертність психічних функцій при сприйнятті та ставленні до оточуючої дійсності, що відображають зосередження особистості (народу) на своєму внутрішньо-індивідуальному досвіді; переважання почуттів над інтелектом та волею (Кафарський, Савчук, 2006, с. 322). Змоделюємо засадничі категорії етнопсихології у певну систему, зважаючи на їхню роль при увиразненні світоглядних ознак українського етносу (рис. 1).

Рис. 1. Моделювання структури українського етносу як ієрархічної системи

Особливості природно даності, специфіка ментальності та національного характеру у своєму комплексному поєднанні вибудовують багатопланову ієрархію, увінчану рівнем самосвідомості та духовності українського етносу (*екос-етнос-етос*). Такий етнопсихологічний феномен вирізняється тим, що релігійність та етнічність тісно поєднані в буттєвому просторі українського народу. У підсумку доходимо висновку: духовність як прояв неповторності етнічного світобачення, ментальності та національного характеру є невід'ємною складовою та своєрідним виявом національної самосвідомості культури. Дослідження особливостей та специфіки національної культури (у нашому випадку – етнічної, або традиційної) увиразнює онтологічні засади та природу мислення народу як цілісної «духовної одиниці»² (Потебня, 1892, с. 37).

Розробка картини світу як складової музикознавчої понятійної системи розкриває її концепційну сутність та потенціал для наукових проєкцій, що втілюється, безпосередньо, у «зустрічі» поняття з конкретним матеріалом. У даному випадку, йдеться про такий феномен української духовної піснетворчості як народна псалма.

Народна псалма являє собою пісню духовного змісту поширену у музичному побуті селянства (за межами храму). Поняття «народна псалма» фігурує як синонім «духовного вірша», «духовного канта», духовного твору кобзарсько-лірницького репертуару, а також – «духовної пісні» в цілому. Зазначимо, що поширення жанру в XVIII столітті у побуті зумовило ототожнення понять «псалма» і «конт» (жанр, що базується на писемній традиції), як наслідок – канти зі світською тематикою часто йменували псалмами (Богданова, 2012, с. 12–13).

Виклад подальшої комплексної характеристики псалми втілено у послідовності структурних блоків з урахуванням когнітивних механізмів аналітичного музикознавства. Передусім, увагу зосереджено на малодослідженому аспекті філогенезу жанру в часопросторі духовної піснетворчості. Генеза народної псалми увиразнює спадкоємність із жанром, що налічує більш аніж тисячолітню історію в християнській гімнографії. Йдеться про псалом, що є «найдревнішим і одночасно найактуальнішим словесно-музичним феноменом культури хрис-

тианського світу» (Літвінова, 2007, с. 151).

Псалми були включені в Псалтир – одну з книг Біблії, що містить 150 богонатхненних псалмів, або пісень. Етимон Псалтирі походить від назви старовинного струнного музичного інструмента *псалтиріона*. Як відомо, автором більшості псалмів є пророк Давид, який став найбільш визначним царем в історії Ізраїлю і засновником Давидової династії (I тис. до н.е.). Саме псалмопівець Давид став упорядником старозавітного богослужіння (встановлення порядку співу хвалебних пісень).

У музичній науці співіснують різні версії щодо філогенезу жанру народної псалми та можливих жанрових прототипів. Походження народної псалми пов'язують із жанром псалма, які О. Богданова розмежовує як два генетично відмінні жанри (і, відповідно, поняття), вказуючи на різні джерела їх походження й упровадження в контекст становлення національної культури: псалом як жанр гімнографічної поезії поширюється на наших землях у добу Київської Русі; за часів бароко набуває поширення жанр псалми, етимон якого – від польського *psalm*, духовної побутової пісні з віршованими текстами, який з часом охоплює пласт пісень релігійної тематики загалом (Богданова, 2012, с. 12).

На нашу думку, доцільним є означення жанру народної псалми як похідного і спорідненого (за змістом, а не призначенням) із жанром псалма з багатою тисячолітньою історією. Слід враховувати й чітко розмежовувати онтологічну дистанцію між культурою світською (до якої належить народна псалма) і церковною (жанр псалма).

Наступні твердження дослідників засвідчують вищевикладену гіпотезу щодо філогенезу народної псалми. Так, О. Богданова визначає народну псалму як «фольклоризовану духовну пісню, що доступна музично-поетичних джерел раннього християнства в мандрівній практиці різного роду прочан і калік перехожих» (Богданова, 2002, с. 11). Авторка вочевидь має на увазі жанр духовного вірша – старовинної духовної пісні, що сягає корінням доби Київської Русі і генетично пов'язана з жанром псалма (Герасимова-Персидська, 1999, с. 83–89). На думку Н. Герасимової-Персидської, духовні вірші, як породженням християнської свідомості, мають багато паралелей

² Термін О. Потебні.

із Псалтир'ю, яка була «... ферментом у виникненні псалм, стимулом зближення різновидів духовної лірики, втягуючи в коло споріднених явищ і духовний вірш. Можливим ґрунтом тут були давніші пов'язання духовного вірша із псалмами» (Герасимова-Персидська, 1999, с. 88).

Українська народна псалма як жанр, генетично спадкоємний із жанром пісенної духовної гімнографії і сформований на ґрунті світської традиційної культури, онтологічно пов'язаний із джерелами візантійської традиції. Видатний дослідник української духовної піснетворчості XVII–XVIII століть Ю. Медведик доводить, що українська паралітургійна культура «... має свої виразні національні особливості, які позначені також впливами візантійської традиції» (Медведик, 2015, с. 152). У свою чергу, візантійська духовна музично-поетична традиція, перейнята Київською Руссю, на місцевому ґрунті характеризується набутими виразними «народно-національними рисами», що засвідчує загальною оригінальністю руської гілки візантійської гімнографії, на що вказує дослідник-медієвіст Ю. Ясіновський (Ясіновський, 1999, с. 68).

Даному факту не суперечить і твердження О. Козаренка: «Мистецька інвазія з Візантії не переривала, а навпаки – надала додаткового імпульсу національним музично-семіотичним процесам, розширивши їх джерельну базу» (Козаренко 2000, с. 101). Характерно, що і псалмові зразки починають вбирати регіональні локально-етнічні ознаки музично-культурної традиції Київської Русі. Підсумовуючи, представимо філогенез української народної псалми з урахуванням спадкоємних зв'язків (рис. 2).

Продовжуючи виклад положень нашого дослідження, торкнемось питання жанрової

специфіки. Пропонуємо класифікацію історично усталених жанрових різновидів народної псалми за такими критеріями: умови комунікації; виконавський склад; наявність інструментального супроводу; музично-іманентні закономірності (формотворчі, ладові, фактурні). Таким чином, різновидами народної псалми в українській музичній культурі є:

- *сольна* (одноголосна) духовна пісня з інструментальним супроводом у контексті побутування кобзарсько-лірницької традиції (феномен народного професіоналізму);
- *гуртова* (багатоголосна) духовна пісня народнопісенної традиції.

Принагідно вкажемо, що розгляд народної псалми в аспекті вивчення музично-стилістичних принципів у вказаних жанрових різновидах вимагає прицільного вивчення і становить предмет окремої наукової розвідки.

Звернемо увагу на спільний чинник об'єднання у жанрову систему двох вказаних різновидів. При ряді виразних відмінних ознак спільним чинником постає тематика христоцентричної світоглядної спрямованості. Згідно з класифікацією О. Богданової лірницького репертуару, який вписується у загальний контекст традиційної музичної культури, псалми розподіляються на: біблійні (сюжети оповідей із Біблії); псалми-гімни (величання Христа) і псалми-величання Богородиці; псалми-молитви; страсні (муки і смерть Христа); житійні (агіографічні мотиви, змалювання духовних подвигів святих); покаянні: від філософських до есхатологічних мотивів із закличком до покаяння, що відображають погляди православних християн на питання про кінець світу і Страшний Суд (Богданова, 2012, с. 15).

Рис. 2. Філогенез української народної псалми

Ця класифікація є свідченням наявності зв'язків з історично усталеними феноменами у сферах церковної і світської духовної піснетворчості завдяки спільному принципу її тематичного розподілу. По-перше, псалми Псалтирі піддаються розподілу на дві образні сфери: славильні та прохальні, покаянні. Н. Герасимова-Персидська доходить висновку про генетичні зв'язки і похідність жанру народної псалми (на тематичному рівні) саме з другої групи псалмів, для яких властивою є глибока емоційність особистісного характеру, «... саме з неї відгалузилась і псалма» (Герасимова-Персидська, 1999, с. 86). Однак сферою покаянної тематики не вичерпується розмаїття сюжетів і образного строю народних псалмів, що в подальшому стали представленими ширшим спектром тематичних груп. У цілому, жанр псалми виокремив «... великий масив творчості, який генетично пов'язаний із псалмами, але ними не обмежується» (там само).

По-друге, можемо простежити паралелі образного змісту народних псалмів із загальноприйнятим поділом канонічних церковних піснеспівів на дві основні сфери: *прохальні* і *благодарственні*. По-третє, наявні зв'язки вказаного тематичного групування зі структуруванням «Богогласника» – популярного книжного джерела XVII–XVIII століть. За класифікацією Ю. Медведика, зразки антології духовних піснеспівів доби бароко поділяються за тематикою на: Господські, Богородичні, на честь святих угодників Божих та релігійно-моралізаторські (Медведик, 2015, с. 225). Констатуємо, що вказані тематичні групи цілком відповідають розмаїттю спектру духовних сюжетів українських народних псалмів.

Як відомо, «Богогласник» став першою друкованою антологією духовних пісень (занотованих в одноголосному виді), що була видана в 1790–1791 роки у Почаївській Свято-Успенській Лаврі. «Богогласник» засвідчив широко розповсюджену в Україні традицію того часу створення і виконання «*набожних*» пісень. Загалом він містив біля 250 духовних пісень староукраїнською книжною і церковнослов'янською (в українській редакції) мовами. Будова «Богогласника» є циклічно-тематичною. Принципи впорядкування матеріалу, як і самі пісні, формувались у більш ранніх рукописних пісенниках XVII століття (Медведик, 2015, с. 30–45). Прикметно, що епіграфами до всіх частин анто-

логії є цитати з Псалтирі (або рядки богослужбних піснеспівів).

Антологія містить духовну піснетворчість як анонімних, так і знаних авторів доби Бароко: святитель Димитрій (Туптало) Ростовський, архієпископ Георгій (Кониський), ієромонах Єпифаній (Славинецький), Г. Сковорода та ін. Поширеною була тогочасна традиція фіксації авторства в акростихах друківаних зразків – віршах, в яких перші літери кожного рядка, прочитувані по вертикалі, містять закладене у літерах слово (як правило, ім'я автора або того, кому присвячується акростих). Орієнтирами при створенні духовної піснетворчості слугували тексти Святого Письма, богослужбних і повчальних книг, гимнографії, апокрифи тощо. Слід акцентувати увагу на тому факті, що саме вплив *книжних пісень* «Богогласника», поширених у виконанні у народному побуті, зумовив таку атрибутивну ознаку жанру народних псалмів, як органічний синтез ознак писемної та усної традиції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Українська народна псалма постає символом національної духовної традиції у єдності якостей церковного і світського мистецтва. Наданий аналіз філогенезу та питомих ознак жанру «спрацьовує» на визначення семантики народної псалми як *репрезентанта української картини світу* (ширше – духовного виміру національної музичної культури).

Цінність упровадження концепту «картини світу» в дискурс сучасного музикознавства вбачається у перспективі оцінки знакових музичних явищ із позиції формування самосвідомості національної культури. З урахуванням не лише особистісного прояву художнього мислення, втіленого в окремому музичному творі, а й соборного – репрезентованого в музичних феноменах етнічної традиції, де живиться генетична пам'ять національної культури, – *уможливорюється спроба виявлення закону їхньої взаємообумовленості*. Екзистенція народної псалми у різних проявах комунікації слугує увиразненню української духовної традиції в сучасному глобалізованому світі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням поезики, характерних особливостей музичної стилістики означених різновидів народної псалми, царини функціонування з урахуванням контекстуальних зв'язків народної псалми у жанровій системі традиційної музичної культури України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданова О. Лірницька традиція в контексті української духовної культури : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2002, 20 с.
2. Богданова О. Унікальні записи з репертуару українського традиційного лірництва. *Демуцький П. Ліра і її мотиви. Додатки. Біографічні матеріали / упоряд., покажч. О. О. Савчук. Харків, 2012. С. 9–17.*
3. Герасимова-Персидська О. Псалтир у музичній культурі України XVI–XVII ст. *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Музика і Біблія* : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наукової конф. Київ, 1999, Вип. 4. С. 83–89.
4. Зосім О. Л. Східнослов'янська духовна пісня: сакральний вимір : монографія. Київ : НАКККІМ, 2017. 328 с.
5. Кафарський І., Савчук Б. Етнологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2006, 432 с.
6. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів : НТШ, 2000. 285 с.
7. Літвінова С. Псалом як словесно-музичний феномен в історико-культурному контексті (перше тисячоліття). *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Виконавське музикознавство* : зб. ст. Київ, 2007. Вип. 69. Кн. 13. С. 151–159.
8. Медведик Ю. Ad Fontes: з історії української музики XVII – початку XX ст. : вибрані статті, матеріали, рецензії. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 618 с.
9. Потебня А. А. Мысль и язык. Харьков : Тип. Дарре, 1892, 228 с.
10. Романюк І. «Картина світу» в системі категорій аналізу музики (на прикладі української музичної культури) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 ; Харк. держ. ун-т мистецтв ім. І.П.Котляревського. Харків, 2009. 17 с.
11. Ясіновський Ю. Старозавітні тексти в українській сакральній монодії. *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Музика і Біблія* : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наукової конф. Київ, 1999. Вип. 4. С. 66–72.

REFERENCES:

1. Bohdanova, O.V. (2002). Lirnytska tradytsiia v konteksti dukhovnoi kultury Ukrainy [Lyre tradition in the context of Ukrainian spiritual culture]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bohdanova, O. (2012). Unikalni zapysy z repertuaru ukrainskoho tradytsiinoho lirnytstva [Unique notations from the repertoire of Ukrainian traditional music]. *Demutskyi P. Lira i yii motyvy. Dodatky. Biografichni materialy – Lyre and its motives. Applications. Biographical materials*. O. O. Savchuk (Ed.). Kharkiv, 9–17 [in Ukrainian].
3. Herasymova-Persydska, N. (1999) Psaltyr v muzychniy kulturi Ukrayiny XVI–XVII st. [Psalter in the XVIth–XVIIth-Century Ukrainian Musical Culture]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni P. I. Tchhaikovskoho. Vyp. 4. Muzyka i Bibliya: zb. nauk. prats – Scientific Bulletin of the Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine: Iss. 4. Music and the Bible: Collected Scientific Papers*, Kyiv, 83–89 [in Ukrainian].
4. Zosim, O.L. (2017). *Skhidnoslovianska dukhovna pisnia: sakralnyi vymir [East Slavic spiritual song: sacred dimension]* : monohrafiia. Kyiv : NAKKIM [in Ukrainian].
5. Kafarskyi, I. & Savchuk, B. (2006). *Etnolohiia [Ethnology]*. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
6. Kozarenko, O. (2000). Fenomen ukrainskoi natsionalnoi muzychnoi movy [The phenomenon of the Ukrainian national musical language]. Lviv : NTSh [in Ukrainian].
7. Litvinova, S. (2007). Psalom yak slovesno-muzychnyi fenomen v istoryko-kulturnomu konteksti (pershe tysiacholittia) [Psalm as a verbal and musical phenomenon in the historical and cultural context (first millennium)]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni P.I. Tchhaikovskoho. Vyp. 69. Kn. 13. Vykonavske muzykoznavstvo* : zb. st. – *Scientific Bulletin of the Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine: Iss. 69. B. 19. Performing musicology: Collected Scientific Papers*, Kyiv, 83–89 [in Ukrainian].
8. Medvedyk, Ju. Ad Fontes: z istorii ukrainskoi muzyky XVII – pochatku XX st.: vybrani statti, materialy, retsenzii [Ad Fontes: from the history of Ukrainian music of the XVII th – the beginning of the XX century. Selected articles, materials, reviews]. Lviv [in Ukrainian].
9. Potebnia, A. A. (1892). Mysl i yazyk [Thinking and language]. Kharkov : Typ. Darre [in Russian].
10. Romaniuk, I. (2009). «Kartyna svitu» v systemi katehorii analizu muzyky (na prykladi ukrainskoi muzychnoi kultury) [«The World-View» in the system of music analysis categories (on examples of the Ukrainian musical culture)]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [In Ukrainian].
11. Yasynovskiy, Yu. (1999) Starozavitni teksty v ukrayinskiy sakralniy monodiyi [Old Testament Texts within the Ukrainian Sacral Monody]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni P. I. Tchhaikovskoho. Vyp. 4. Muzyka i Bibliya* : zb. nauk. prats – *Scientific Bulletin of the Petro Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine: Iss. 4. Music and the Bible: Collected Scientific Papers*, Kyiv, 66–72 [In Ukrainian].